



# Muğla Kent Merkezinde Kentsel Yapı Adası Örüntülerinin Morfolojik Oluşumu

Melda Balaban<sup>1</sup>, Feray Koca<sup>2</sup>

## Özet

Kent formunu anlamak için kentsel dokuyu bileşenlerine ayırarak incelemek gerekir. Çünkü kentleri morfolojik bir bağlamda incelemek biçim görünülerinden ziyade mekânın özünü oluşturan her bileşenin birbiriyle kurdukları ilişkiyi ve kendi yarattıkları düzenin mantığını anlamakla ilgili olmalıdır. Kentsel mekânın bileşenleri yapı, ada/parsel ve sokak/cadde örüntüsünden oluşmaktadır. Mekânsal bileşenlerin yapısal ve kurgusal özellikleri tarihsel süreçte kentin içinde bulunduğu coğrafi ve iklim koşullarına, halkın sosyo-kültürel yapısına ve kent planlama anlayışına göre şekillenir. Kentsel yapı-çevrenin morfolojik bileşenlerden biri olan yapı adası örüntüsü; parsel, yapı ve sokak örüntüsü ile farklı zamanlarda, farklı biçimlerde kurduğu ilişki ile kendini yeniden üreterek kent formunu belirginleştirmektedir. Kentsel dokunun temel birimi olan yapı adası, tek bir yapıdan oluşabileceği gibi farklı form ve büyüklükteki yapıların kendi iç düzenini oluşturmaya yönelik olarak bitişik ya da ayrı biçimlerde bir araya gelmesi ile de oluşabilir. Kentsel yapı adasının düzeni, kompozisyonu, bir araya gelerek yapılandırılması mekânın kurgusunu oluşturan kentsel gelişimler için önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Muğla/Menteşe'de, farklı morfolojik dönemlerde biçimlenerek ayırt edici özellikler kazanan kentsel yapı adalarını tanımlamak; düzen, kompozisyon ve yapılandırılma süreçlerini analiz ederek tipolojik karakterini ortaya koymaktır. Muğla kent merkezinde farklı morfolojik dönemlerde oluşan kentsel yapı adalarının tipolojik çözümlemesi, eski ve yeni kent dokusunun birbirinden nasıl farklılaştığını ve birbirleriyle nasıl ilişki kurduklarını anlayabilmek açısından önem kazanmaktadır. On dokuzuncu yüzyılın sonunda Muğla kentinin ticaret ve idari merkezini barındıran geleneksel kent dokusundaki çıkmaz sokaklardan oluşan yapı adası örüntüleri ayırt edici özellikler sergilemektedir. Cumhuriyet Döneminde kentin geleneksel dokusuna eklenerek genişleyen yeni kent dokusunda ilk geometrik formlu yapı adaları, sonraki süreçte Muğla Ovasına yayılan bahçeli evlerin oluşturduğu konut yapı adaları, 1960larda kooperatif bloklarının oluşturduğu yapı adaları, apartman bloklarının oluşturduğu yapı adaları, 1960-80lerde göçler sonucu geleneksel dokunun doğu ve batısında oluşan dağınık konut yapı adaları, günümüzde kentin çeperinde oluşan yeni bahçeli, yüksek katlı ve kır-kent arakesitindeki konut yapı adaları çalışma kapsamında tipolojik bir çözümleme ile incelenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Kentsel doku, Kentsel morfoloji, Tipo-morfolojik çözümleme, Yapı adası örüntüsü

## 1. Giriş

Kentsel dokuyu oluşturan bileşenler; günlük alışkanlıklarımız zamanla kentin içinde bulunduğu coğrafi ve iklim koşulları, halkın sosyo-kültürel yapısı ve planlama pratikleri ile dönüşerek yeni biçimler kazanırken bir yandan da dönüşüme karşı direnç göstererek varlığını uzun zaman devam ettirebilmektedir. Günlük yaşantımızı etkileyen değişikliklerle ilintili olarak kentin biçimlenme hiyerarşisindeki parça-bütün ilişkisi, döngüsel bir süreçte yeniden yapılanmaktadır. Sürekli değişen dinamik kent dokusunu çözümlemek ve dokuda meydana gelen değişimlere ait bilginin sistematikleştirilmesi, gelecekte ona eklenecek biçimlerin ortaya konması açısından kentsel planlama ve tasarıma önemli bir girdi sağlayacaktır. Mekânsal çözümleme; kentsel mekânın bileşenlerinden yapı, ada/parsel ve sokak/cadde örüntüsünü açığa çıkarmak, bileşenlerin birbiriyle

<sup>1</sup>Arş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, meldabalaban@mu.edu.tr

<sup>2</sup>Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, feraykoca@mu.edu.tr

\*Bu bildiri, devam eden tez çalışmasından üretilmiştir.



olan ilişkisini ve bir araya geldiklerinde oluşturduğu örüntünün şifrelerini ortaya koymaktan geçmektedir. Bu anlamda, kentsel morfoloji, temelde biçim görünümünden yola çıkarak mekânın özünü oluşturan her bir bileşenin birbiriyle kurdukları ilişkiyi ve kendi yarattıkları iç düzenin mantığını anlamayı kolaylaştırmaktadır.

Bu çalışmada, kentsel mekânın en küçük bileşeni yapı ve parselleri bir arada tutması, tüm yapı ve parsellerin birbiriyle olan ilişkilerini içermesi ve tüm özelliklerini kapsamı, farklı morfolojik dönemlerde ortaya çıkan kentsel dokuyu en iyi temsil eden bir bileşen olması nedeniyle kentsel yapı adası üzerinden bir tipo-morfolojik çözümleme gerçekleştirilmiştir. Kentsel yapı adasının tipo-morfolojik bir çözümleme ile okunması; kenti inşa eden süreçler, kurallar ve modeller hakkındaki bilginin de sistematik bir şekilde açığa çıkmasını sağlayacaktır.

Çalışma kapsamında, Muğla'nın merkez ilçesi Menteşe İlçesinde, biçimsel özellikleri ile karakterize olmuş farklı morfolojik dönemlerle eşleşen kentsel yapı adalarının tipo-morfolojik çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Yoğunluk, boyut, dağılım gibi parametreler üzerinden yapı adalarının düzen, kompozisyon ve yapılandırılma süreci irdelenerek tipolojik karakteri ve kent formu bağlamında oluşturduğu örüntüler ortaya konulmuştur.

## 2. Kentsel Morfolojinin Gelişimi

19.yy'ın sonunda ortaya çıkan kentsel morfoloji, kent formunun zaman içerisinde nasıl değiştiğini ve nasıl bir karakteristik yapıya sahip olduğunu anlamak amacıyla kentsel dokuyu oluşturan her bir bileşenin çözümlenmesi ile ilgilenir. Kentlerin önemli ölçüde tarihsel bir kaynak oluşturduğunu ve bu kaynaklara erişmenin en iyi yolunun şehir planlarını, plan kararlarını ve mevzuatları incelemekten geçtiğini ilk ortaya atan tarihçi Fritz olmuştur (Gauthiez, 2004). Fritz yaptığı çalışmada, kronolojik planlar incelendiğinde ortaya çıkan plan tiplerine göre bir kent kategorizasyonu yapılabileceğini göstermiştir. Fritz'ten etkilenen Schlüter, beşerî coğrafya alanında farklı bina tipleri oluşturarak ve kenti tarihi çekirdek /merkez ve çeper mahalleler olmak üzere bölgelere ayırarak morfogenetik yaklaşımın ilk örneğini oluşturmuştur (Whitehand, 2007). Coğrafyacılar 1960'lara kadar, daha çok kentlerin neden belli bir coğrafyada kurulduklarını ve nasıl bir fiziki gelişime maruz kaldıklarını anlamaya çalışmışlardır.

20. yy. sonrası, kentsel morfoloji alanında farklı yaklaşımlar üzerinde gelişen literatür sonucunda İngiliz, İtalyan ve Fransız olmak üzere 3 ana kentsel morfoloji okulu ortaya çıkmıştır (Moudon, 1997). Bunlardan ilki, M.R.G Conzen tarafından kurulan İngiliz okuludur. Conzen kenti bina, parsel ve sokak örüntüsünü gösteren bir zemin planı; bina ve açık alan dokusu, arazi ve bina kullanımı olmak üzere üç katmanda incelemiştir. Kent-plan analizinde kullandığı bu araçlara mantıksal tanımlamalar getirerek, İtalyan okulunun başlattığı tipo-morfolojik çalışmaların temelini oluşturmuştur (Whitehand, 2001). İtalyan okulunun öncüsü Muratori, kentsel dokunun temelini oluşturan binaların tipolojilerini analiz ederek kent içindeki lokasyonlarını saptamıştır. Bina tiplerinin tarihsel bir evrime uğrayarak değiştiğini ortaya koymuş ve güncelde var olan dominant bina tipolojilerini tespit ederek yoğunlaştığı dokuları karakterize etmiştir. Muratori'nin çalışmalarını devam ettiren Caniggia, kent formunun tarihsel gelişimi ile bina tipolojisini bir arada analiz ederek tipo-morfolojik yöntemini literatüre getirmiştir. 1968 yılında, Castex ve Panerai tarafından kurulan Fransız okulu ise hem İngiliz hem de İtalyan okullarından izler taşır. Muratori geleneğinin üzerine sosyo-kültürel bilimlerin de eklenmesi ile insan ve mekân arasındaki ilişki teorik temeller üzerinden tartışılarak kentsel morfolojiye yeni bir bakış açısı getirilmiştir.

### 2.1. Tip, Tipoloji ve Tipo-morfoloji Kavramları

Kent dokusu, geçmiş ve şimdiki yaşantımızın fiziksel bir yansıması olduğu gibi zaman içerisinde evrimine devam ettiği için morfolojik çözümlenmesi, kapsamlı disiplinler arası bir bilgi birikimi ve yöntemler dizisi gerektirir (Kropf, 2018). Morfolojik araştırmalar çerçevesinde ne kadar farklı yaklaşımlar ve yöntemler bulunsa da literatür; kentsel formun, bina ve açık alanların düzeni ve bir



araya geliş şekilleriyle oluştuğu; kentsel dokunun bina/parsel, ada/sokak, kent ve bölge olarak farklı kararlılık düzeylerine sahip olduğu; kentsel formun sürekli bir değişim yaşaması konularında ortak bir paydaya oturmaktadır (Moudon, 1997). Üç morfoloji okullarını, yöntem bağlamında buluşturan ise, İtalyan düşünce ekolünün bir ürünü olan tipolojik çözümleme olmuştur.

Kentsel morfolojinin yöntemlerinden olan tipolojik çözümlemenin geri planındaki tipolojik yaklaşım, 1960ların sonlarında geleneksel kentlerin doğal büyüme sürecini; yapılardan, sokaklara, mahallere ve kentin bütününe kadar bileşenler arasındaki ilişkiyi ve sürekliliğini anlamak için geliştirilen sistematik çalışmalar ile gelişmiştir. Muratori'nin (1959) Venedik kenti için yaptığı tipolojik ve morfolojik çalışma, kentsel dokuyu biçimsel yapı olan tipler ile tanımlamış ve farklı ölçekler arasında kentin üreteçleri haline gelen tipleri kentin tarihsel gelişimi ile ilişkilendirerek ortaya koymuştur (Güney, 2007). Muratori'ye göre mekân karakterinin özünü oluşturan tip, zaman ve mekânla bağlı mimari bir organizmadır (Moudon, 1994). Biçimsel sınıflandırma süreci olarak tanımlanan tipolojik yaklaşım; tipleri ayırt ederek, benzerlikler ve farklılıklar üzerinden kentsel bağlam, tarihsel dönem ve onu oluşturan toplumla ilişkilerini ortaya koyarak sistematikleştirir. Kentin farklı bileşenlerinin bir araya gelişini kolaylaştıran bir çerçeve sunar. Carlo Aymonimo (1966), tipolojiyi yalnızca bir sınıflandırma eylemi olarak değil aynı zamanda önemli bir tasarım aracı olarak görmüştür (Leite & Justo, 2017). Aymonimo, yapı tipolojisini kentsel morfoloji ile ilişkilendirerek çağdaş kentlerin gelişimini inceleyerek tip ve morfoloji terimlerini birlikte kullanarak ilk defa tipolojik morfoloji kelimesini kullanmıştır (Temizel & Bilsel, 2022). Muratori'nin öğrencisi Caniggia, kentsel öğelerin zaman içinde sürekli değişimine odaklanarak kenti dinamik bir süreç tipolojisi olarak kavramsallaştırıp morfogenetik bir yaklaşım sergilemiştir (Trisciuglio et.al.,2021). Kentler süreç içerisinde birçok unsurun yan yana gelmesi ile oluşmaktadır ve kentlerin dönüşümü, tipin zaman ve mekandaki mutasyonunun analizi ile mümkündür (Moudon, 1994).

Muratori'nin çalışmalarından etkilenen Rossi (1982), geleneksel yapı tiplerini incelemenin tarihi kentlerin kalıcı ve evrensel karakterini tanımlayan kent mimarisini ortaya koymadaki önemini vurgulamıştır. Rossi, tipolojiyi bir şehrin mimarisinin daha fazla indirgenemeyecek unsurlarının incelenmesi olarak tanımlamıştır. Tip kültürel geleneklerin sonucu oluştuğu için uzun vadede oluşan içsel bir kuraldır ve tipoloji bir kuralı ortaya koyan bir süreçtir (Rossi, 1982). Kenti oluşturan birikmiş formların soyutlanarak tipolojiyi ürettiğini, bu nedenle mekânın geçmişle birlikte anlamının kavrandıktan sonra yeni anlamlara dönüştürülebileceğini belirterek tipolojiyi teorik bir araç olarak yorumlar. Hem Aymonimo hem de Rossi, geleneksel kentlerden farklı olarak çağdaş kentlerde sosyo-ekonomik dinamikler sonucu değişimlerin geri döndürülemez şekilde kenti biçimlendirdiğini kabul ederler.

Moudon'a (1994) göre; tipolojik, küçük bir oda ve bahçeden geniş kentleşmiş alana kadar inşa edilen tüm ölçekleri ele alarak, kent formunu üretenler ile kullananlar arasındaki diyalektik ilişkiye göre şekillenmiş kenti, dinamik ve sürekli değişim içinde olan bir varlık olarak karakterize ederek kentsel forma farklı bir yaklaşım sunmaktadır. Dolayısıyla, kent formunun ancak zaman içinde üretildiği ölçüde anlaşılabilirliğini belirtir. Tipolojik çözümleme ile bir kentteki kalıcı unsurları tanımlamak, bir şehir haritası içinde sürekli değişen biçim, yapılandırılma ve konum değiştiren diğer tüm unsurların dinamiklerini daha iyi anlamak için yararlı olacaktır.

### 3. Yöntem

Kentsel yapı adası ya da bloğu, Fransızca'da etimolojik olarak küçük ada anlamına gelen 'ilot' kelimesinden gelmektedir, komşu alanlardan sokaklarla 'izole edilmiş' kentsel alanın bir parçasıdır. Böylece; yapı adası, mimari bir form değil, birbirine bağlı yapı parselleri grubudur. Ancak, yol ağı ile diyalektik bir ilişki içinde olduğunda uygun bir anlam kazanır. Tek bir bina ve tek bir parselden oluşan anıtsal blokların özel durumlarını ayrı tutulursa, geleneksel kent bloğu nadiren homojendir ve yapı adasını tanımlayan binalar çevredeki sokakları şekillendiren iktisadi mantık kurallarına uyacak şekilde oluşmuştur. Yapı adası; üzerinde birbirine bağlı olan farklı parseller için inşaat süreçlerini,



binaların gelişimini ve sakinler tarafından kullanım türlerini belirleyen sabit bir yasal çerçeve oluşturur (Panerai et al., 2004, 162). Yapı adası hem sokak yapısını tanımlaması hem de mülkiyeti belirleyen parsellerin düzenlenmesini birlikte içermesi açısından kentsel örüntüde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu anlamda kentsel mekâna şekil verme ve kontrol etme özelliğine sahiptir.

Bu çalışmada, Menteşe İlçesinde kentsel yapı adalarının biçim özellikleri üzerinden bir sınıflandırma gerçekleştirilerek bu biçimlerin farklı dönemlerde nasıl oluştuğu, gerisinde yatan kentsel dinamiklerin ne olduğu ve kentsel yapı ada tiplerinin bir araya gelmesi ile nasıl bir doku yarattığı açıklanmıştır.

Çalışma kapsamında; Muğla'nın merkez ilçesi olan Menteşe'de, farklı tarihsel dönemlerde biçimlenerek ayırt edici özellikler kazanan kentsel yapı adaları tanımlanarak; düzen, kompozisyon ve yapılandırma özelliklerine göre tipolojik çözümlene yapılmıştır. Çalışmada dolu-boş haritaları, fotoğraflarla doku analizi haritası kullanılmıştır. Kentsel yapı adalarında; tekil ya da çoklu yapıların konumlanışı, boyutu, yoğunluğu, sokak ve caddeye yönelimi, cephe özellikleri gibi unsurlar incelenerek kentsel mekân kalitesine etkileri yorumlanmıştır.

#### 4. Alan çalışması: Muğla/Menteşe İlçesi

##### 4.1. Muğla/Menteşe'de yapıli çevrenin gelişimi

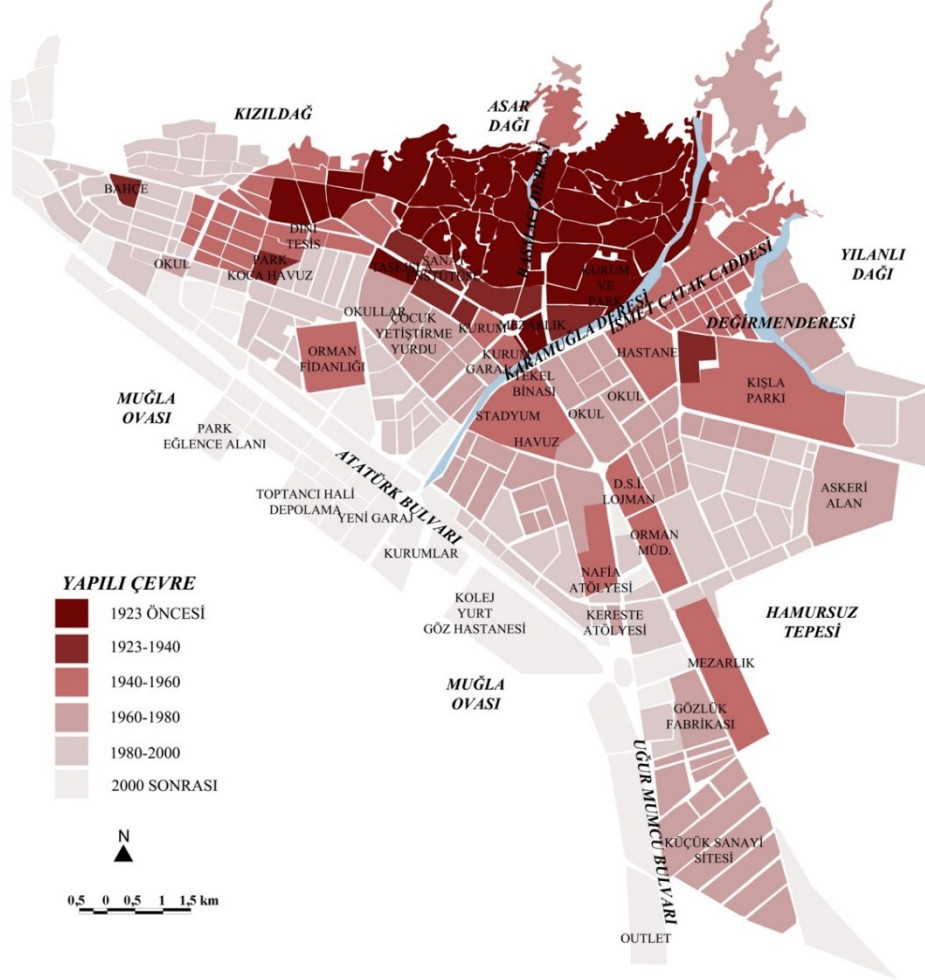
Muğla'nın merkez ilçesi Menteşe'de, ilk yerleşim Asar Kalesi'nde kurulmuş ve yerleşkenin etrafı Asar Dağı, Kızıldağ, Yılanlı ve Hamursuz dağlarıyla çevrenmiştir. Bölgede bulunan Basmacı ve Karamuğla ve Değirmendere dereleri güneye, Muğla Ovasının verimli tarım topraklarına doğru akmaktadır. Kent makroformu, su kaynaklarına ve tarım topraklarına yakın olmak amacıyla dereler doğrultusunda gelişerek etrafındaki ovalara doğru büyümeye devam etmiştir. 14.yy'dan itibaren, yerleşim Asar Kalesinden dağın eteklerine inmiş ve su kaynağına yakın olma arzusuyla Basmacı ve Karamuğla dereleri arasında, güneye doğru yayılmıştır. 15.yy'a gelindiğinde ise Muğla, ana ticaret yollarından uzak, idari rolü kısıtlı, küçük bir tarım kasabası olarak karşımıza çıkmaktadır. 16. yy'da Muğla'dan geçen kervan yolları, kentte ilk ticaret merkezinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu merkez, bugün varlığını sürdüren arasta, hanlar ve tabakhanelen oluşan çeşitli zanaat atölyelerine ve dükkanlara sahiptir. Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde 17.yy Muğla'sı için ise ticari merkezin Basmacı Deresi'nin iki yakasında çizgisel doğrultuda sıralandığını tasvir etmiştir (Faroqhi, 1993). Kurşunlu Camii mevkisinde paşalar için yaptırılan sarayın bağ-bahçelerle çevrildiğinden ve yerleşimin caminin güneyindeki mezarlıkla son bulduğundan bahsederek 17.yy'da kent çeperini ve merkezini mekânsal bir çerçeveye oturtmamıza imkân vermiştir. On iki mahalleye sahip olan 19.yy Muğla kasabası ise kentin çekirdeğini oluşturup bugünkü kentsel sit alanına denk gelmektedir. Bu dönemde Muğla, yarı kırsal kent niteliğinde olup konumundan ve bağlantılarının yetersiz olmasından il genelinden kopuk ve izole olarak kalmıştır. Ancak Osmanlı döneminde, Muğla'dan geçen Ula ve Milas istikametindeki tahıl ticaret yolu kent ölçeğinde önemli bir bileşen olup kent ekonomisini güçlendirmiş, hatta mekânsal büyümeyi yönlendirerek kentin güney çeperini oluşturmuştur (Aktüre, 1995).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihi olan 1923 yılına kadar kent, bugün tarihi kentsel doku olarak bilinen alanda genişlemeden varlığını korumuştur. Yeni ulus-devletin örgütlenmesi ile, Cumhuriyeti temsil edecek yeni idari merkez, mevcut kentsel dokuya müdahale etmeden tarihi kent dokusunun hemen güneyinde inşa edilmiştir (Koca, 2015). Şekil 1, 1923'ten 2000li yıllara kadar yaklaşık her 20 yıllık değişim süreçleri ile kentin yapıli çevresindeki büyümeyi ana ulaşım aksları ve önemli kamusal yapı adaları ile tanımlamaktadır. Planda kent formunun algılanabilir bütünü gösteren kent merkezi ve ona eklemlenmiş yapıli çevre gösterilmiştir. 2000li yıllardan itibaren kentin bütüncül gelişimi yerini kentin çeperinde parçalı ve sıçramalı kentsel gelişim dokusuna bırakmıştır.





1936 yılında Muğla merkez için 1/1000 ölçekli ilk imar planı hazırlanmış, otomobiller için geniş cadde ve bulvar planlaması ile kamusal alanın ön planda olduğu geometrik yapı adalarının yer aldığı bir düzene geçilmiştir. Kentin sebze meyve üretiminin bir kısmının sağlandığı kentin güneyindeki Muğla Ovasında yer alan bahçeler imar planı ile yapılaşmaya açılmıştır. Kentsel gelişme 1939-43 yıllarındaki Cumhuriyet Meydanı odağında gelişen ana ulaşım aksı ve bunun çevresinde konumlanan yeni idari merkezin devamı niteliğinde tekil kamu yapıları ve iki katlı bahçeli konut yapı birimleri şeklinde gerçekleşmiştir (Koca, 2015). Söz konusu ilk yapılaşma örnekleri, altyapı ve ulaşım akslarına kolayca uyum sağlaması amacıyla geometrik formda yapı adaları üzerinde, kentin her yerinden algılanabilir ölçeklerde gerçekleşmiştir.



**Şekil 1** Muğla Merkez ilçede farklı dönemlerde yapıli çevrenin gelişimi ve önemli yapı adalarının alan kullanımı (Koca, 2015)

Muğla Ovasında, bağ-bahçe nizamındaki parsellerde başlayan kentsel gelişme, 1950lerde teknolojik gelişmelere dayalı olarak ortaya çıkan sosyal yaşam ve konfor düzeyindeki değişim, yeni kent mahallelerinin gelişmesine neden olarak çok katlı iş hanlarının ve apartman konutlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1961 yılında İller Bankası tarafından hazırlanan ikinci imar planı, ilk imar planına ilke kararlar getirerek kontrolü sağlamak amacıyla yapılmıştır. Kentin yüzeyinden akan Şemsettin ve Basmacı Deresi gibi su kaynaklarının kent su şebekesine bağlanması ile Muğla Ovasında yer alan bağ-bahçeler kurumuş ve parsellenerek arsaya dönüştürülmüştür (Osmay, 1993). Zaman içinde Muğla Ovasında yer alan tek ve iki katlı bahçeli konut yapı adalarının yerini kooperatifleri de içeren çok katlı apartman yapıları almıştır (Yenen, 1980).

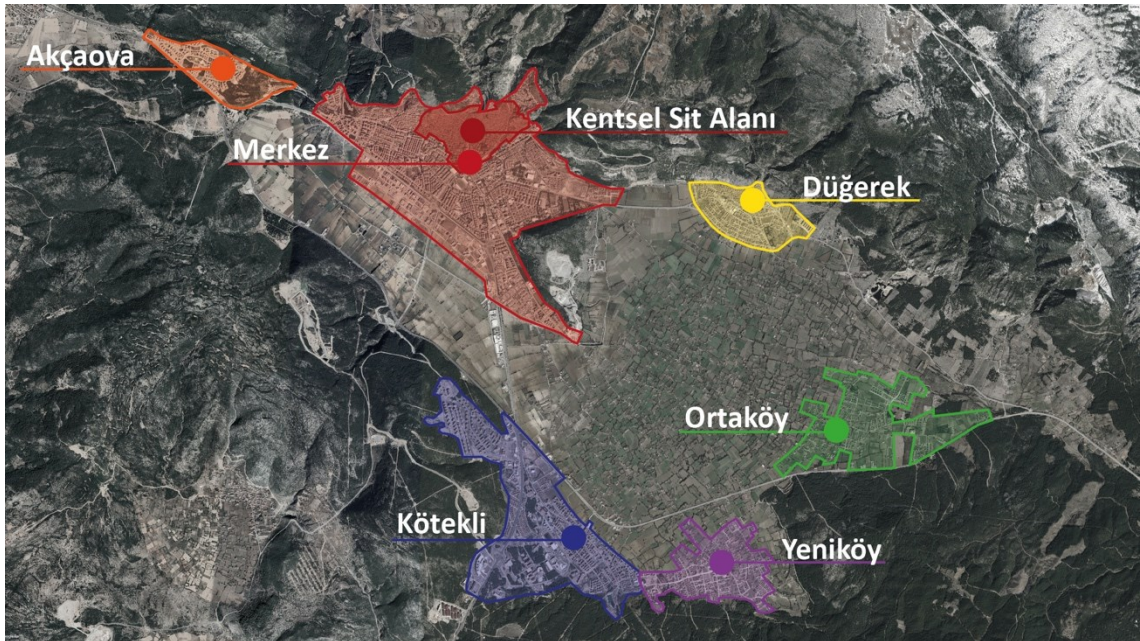
1960'lı yıllardan itibaren kentleşmenin büyük bir hızla gerçekleştiği Anadolu kentlerinde, artan nüfus yoğunluğunun, konut başta olmak üzere diğer kentsel servis ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik



ülkemizde benimsenen imar planlarında, emsal odaklı planlama anlayışı ile beraber mevcut dokunun hızlı bir yıkım sürecine gidilmiştir. Özellikle büyükşehirlerde, kentleşme ve kentsel dönüşüm adı altında eski dokunun yıkıma uğratarak yerine farklı niteliklerde yeni bir dokunun oluşturulduğu gözlemlenmektedir. Ancak bu durumun aksine Muğla Merkez İlçesinde yeni dokular çoğunlukla eskiye eklenerek oluşmuştur. 1960larda Türkiye Emlak Kredi Bankasının Muğla Şubesini açmasıyla, yapı kooperatifi blokları olan Öğretmen Evleri, Emniyetçiler Yapı Kooperatifi ve İmar Bakanlığı Blokları kurulmuştur (Osma, 1993).

1977 yılında Muğla, Kentsel Sit Alanı ilan edilerek Koruma Planı gerçekleştirilmiştir. 1976-77 yılında İller Bankası'nın hazırladığı halihazır haritalarla 1982 yılında üçüncü İmar Planı onaylanmıştır. Yeni imar planı, 1961 imar planının tarihi Muğla'nın özelliklerine uygun düzenlemeler getirmemesi, gelişme alanlarında mülkiyetlere ve Muğla'nın mevcut yerleşme düzeninin karakterine uymaması sonucu uygulamada güçlüklerin çıkması nedeniyle hazırlanmıştır (Koca, 2015). Kentin kuzey ve batısında Karamahmet Mahallesi ve yine kuzeydoğusunda yer alan bölgelerinde üç adet gecekondu önleme bölgesi oluşturulmuştur. Üçüncü gecekondu önleme bölgesi olarak ayrılan alan toplu konut yapımına bırakılarak, kentin ilk bahçeli konut siteleri olan 41 Evler ve 112 Evler gibi konut site ve kooperatifleri inşa edilmiştir (Osman, 1993). 1980lerdemezarlık karşısındaki tarımsal arazilerde Küçük Sanayi Sitesi oluşturulmuştur. Cumhuriyet Meydanını Küçük Sanayi Sitesine bağlayan ana yol boyunca kentin ihtiyacı olan kamu kurumları ve yeni okullar yer almıştır (Koca, 2015).

1990lardan itibaren kentin mekânsal çeşitliliği artmaya başlamıştır. 1990 yılında o zamana kadar Cumhuriyet Meydanının birbirine bağladığı bulvarlar üzerinden sağlanan Aydın-Denizli ulaşımı Atatürk Bulvarına taşınmıştır. 1992 yılında Muğla Üniversitesinin Kötekli Köyünde kurulması ve Denizli Karayolunun Kötekli, Yeniköy ve Karabağlar arasından geçirilmesi ile kentin yapılı çevresinin gelişimi Kötekli, Yeniköy civarına kaymıştır (Koca, 2015). Şekil 2'de kentin yapı çevresinin gelişim gösterdiği yerleşim alanları verilmiştir.



Şekil 2 Kentin yapılı çevresinin 2000li yıllardan sonra gelişim gösterdiği yerleşim alanları

2004 yılında gerçekleştirilen dördüncü imar planı ile kentin yapılı çevresinin gelişim gösterdiği Düğerek, Kötekli, Yeniköy gibi köy yerleşimleriyle ilişki kurarak sürdürülebilir gelişmesi hedeflenmiştir. Bu dönemde, kentin batı uzantısındaki Akçaova yerleşim bölgesinde Menteşe Konut Bölgesi planlanmıştır. 2000lerden sonra, Atatürk Bulvarı üzerinde ticaret ve kamu yapılarından oluşan yapılı çevre, kentin güneye doğru gelişmeye devam etmesi sonucu artmıştır. Aydın-Denizli'yi



bağlayan yeni bir çevre yolu Muğla Ovasının güney sınırına taşınmıştır. 2005 yılında ise, Menteşe’de ilk TOKİ’ye ait 1. Etap konut yapıları Muğla Ovasının güneydoğu ucunda yer alan ormana ait araziye inşa edilmiştir.

2014 yılında Büyükşehir Kanunu ile kentin büyükşehir olması sonucu çevre köylerin mahalle statüsü kazanmasıyla yapılı çevre, söz konusu kent-kır arakesitindeki mahalle özelliği kazanan köylerde de gelişmeye başlamıştır. 2016 yılında ise TOKİ’ye ait 2. Etap konut ve ticaret yapıları, 1. Etap TOKİ konutlarının hemen yanında inşa edilmiştir. 2017 yılında ise Üniversite Devlet Hastanesinin Kötekli’ye Üniversite kampüsünün karşısına inşa edilmesi, sonrasında Üniversiteye ait yurtların inşası ile devam eden süreçte kent merkezini Kötekli’ye bağlayan hat üzerinde ticaret yapıları ile artmasına neden olmuştur.

Menteşe Belediyesi tarafından hazırlanan 2015-2019 Stratejik Planı, 2017-2019 Revizyon Stratejik Planı ve 2020-2024 Stratejik Planı, kent kimliğinin korunması, kentsel kalitenin artırılmasına yönelik altyapı vurgusu yaparken, kentin imar planlarına uygun gelişiminin sağlanmasını hedeflenmiştir. Ancak, yapılı çevrenin gelişimi 2000lerden sonra kent çeperlerine doğru parçalı ve sıçramalı bir yapı göstermiştir. Çeperde yeni oluşturulan yaşam alanları, merkezin devamı niteliğinde olamamış, TOKİ gibi bağımsız geliştiriciler sonucu üretilen ve kentin mevcut dokusunun devamı olmayan yeni kentsel dokular ve yer seçimleri yeterli altyapısal gelişimi ve hizmet kalitesini sağlayamamıştır.

#### 4.2. Tipo-morfolojik çözümleme

Çalışma kapsamında, Muğla/Menteşe kent merkezinde yapı adasını şekillendiren farklı unsurların ve bunlar arasında kurulan ilişkilerin incelenmesiyle biçimsel özellikler üzerinden kentsel yapı adaları sistematik olarak tiplere ayrılmıştır. Kentsel yapı adası ile bina ve sokak ilişkisi ve kentsel yapı adasının kent formuna biçim verme kapasitesi farklı dönemlerde yapı üretim süreçleri ile açıklanmıştır. Alanda tespit edilen yapı adası tipleri **Tablo 1’de** verilmiştir.

- 1. Geleneksel yapı adası:** 19. Yy. sonunda Muğla kentinin ticaret ve idari merkezini barındıran geleneksel kent dokusundaki çıkmaz sokaklardan oluşan yapı adası örüntüleri ayırt edici özellikler sergilemektedir. Tarihi kentsel sit alanındaki dokuda gözlemlenen geleneksel yapı adası, genellikle farklı hizalanmış kimi yerde sokağa taşan ve çıkmaz sokak oluşturan heterojen cephe özellikleri göstermektedir. Bir plana bağlı olmadan, ortak mülkiyet sahiplerinin aynı parsel içinde tek ya da iki katlı yapılaşma süreci sonucu ortaya çıkmıştır. Sokaklar boyunca farklı yüksekliklerde ve girinti çıkıntılara sahip binalar yer alır. Aynı zamanda, avluları çevreleyen duvarlar ile ekime izin veren bağ-bahçe için ayrılmış küçük boşluklar da yapı adası içerisinde yer almaktadır. Eğimin fazla olduğu geleneksel dokuda, kentsel yapı adaları topoğrafyaya uyum sağlayacak şekilde, konut yapıları birbirinin güneşini kesmeyecek şekilde sokağa paralel bir düzende kademeli yerleşmiştir. Planlı bir gelişme sonucu oluşmadığı için altyapı hizmetlerinin bir kısmı sonradan sağlanmıştır.
- 2. Kamu bloğu yapı adaları:** Cumhuriyet Döneminde kentin geleneksel dokusuna eklenerek genişleyen yeni kent dokusunda ilk geometrik formlu yapı adaları olarak gözlemlenir. Bu yapı adalarının merkezinde genellikle iki katlı tekil kamu binası yer alır ve ana caddeye paralel konumlanmıştır. Cumhuriyet’in ulus-devlet inşasında devletin gücünü sembolize etmek için üretilen simetrik formlu tekil yapılar, geniş bahçeleri ile altyapı ve otomobile dayalı ulaşım aksına uyum sağlayacak geometrik formda yapı adaları üzerinde yer alırlar.
- 3. Bahçeli Çeper Yapı Adası:** 1940-60larda Muğla Ovasında bahçeli evlerin oluşturduğu konut yapı adalarıdır. İki katlı konut yapıları üçerli dörderli bitişik nizam halinde sokağa sıfır


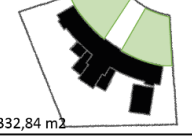

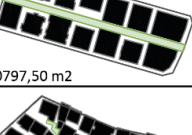

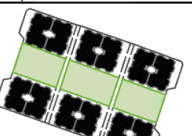
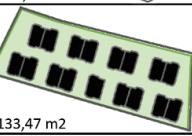
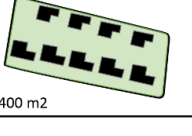
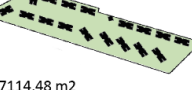





mesafede cephe oluşturacak şekilde yapı adasını çepeçevre sarmaktadır. Konutların sokağa bakmayan cephelerinde arka avlu-bahçeler oluşmuştur.

4. **Sıralı apartman blok yapı adası:** Mentеше kent merkezinde birçok mahallede yaygın olarak bulunan imarlı konut alanlarına küçük müteahhitlerin üretmiş olduğu 4-5 katlı apartman yapı bloklarını karakterize eden kentsel yapı adalarıdır. Homojen bir cephe özelliği göstermekle birlikte genellikle sokak ya da caddeyi tanımlayacak şekilde sıralı bir şekilde bir araya gelmektedir.

Tablo 1 Yapı Adası Tipolojilerinin Dolu-Boş Analizi ve Özellikleri

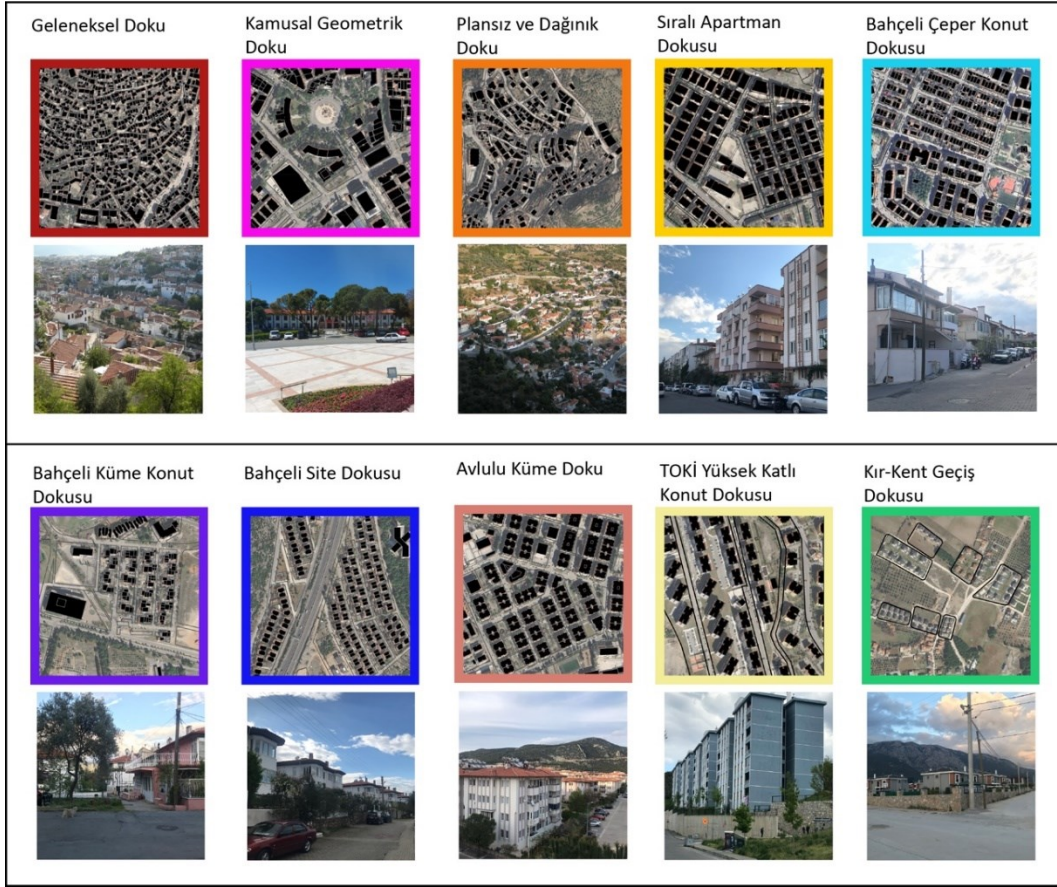
Yapı Adası Tipleri	Dönem	Yapı Adası - Yapı İlişkisi	Yapılaşma Oranı	Kat Sayısı	Yapı Adası - Sokak İlişkisi
<b>Geleneksel Konut Yapı Adası</b>  6667,25 m <sup>2</sup>	Antik Dönem- Osmanlı Dönemi	Topoğrafya ile uyumlu, farklı yükseklik ve çıkıntılara sahip dağınık yapı örüntüsü, Ada içi boşluklar, bağ-bahçe.	%58,5	1-2	Dar, dolambaçlı ve çıkamaz sokak örüntüsü, Sokak girişi, Ada içinde yüksek seviye yaya dolaşımı.
<b>Geometrik Kamu Bloğu Yapı Adası</b>  8332,84 m <sup>2</sup>	Erken Cumhuriyet Dönemi 1923-1940lar	Geometrik formda tekil ve büyük kamu binası.	%21,23	2	Ana caddeye paralel oluşum, Radyal gelişim.
<b>Bahçeli Çeper Yapı Adası</b>  5713,08 m <sup>2</sup>	1940-1960lar	Gruplar halinde bitişik ve topoğrafya etkisiyle kademeli oluşan bahçeli yapı örüntüsü, Güney cephe girişi ve arka avlu-bahçe oluşumu	%43,73	2	Geniş ızgara sokak örüntüsü,
<b>Sıralı Apartman Blok Yapı Adası</b>  10797,50 m <sup>2</sup>	1960lar- Günümüz	Sokağa paralel, sıralı birbirine benzer blok örüntüsü	%57,75	4-5	Izgara sokak örüntüsü, Sokak girişi
<b>Plansız ve Dağınık Konut Yapı Adası</b>  3751,64m <sup>2</sup>	1960- 1980ler	Topoğrafya etkisi ile beraber dağınık ve plansız yapı dizilimi, Güney cephe girişi.	%57,66	2-3	Dar ve dolambaçlı sokak örüntüsü
<b>Bahçeli L Küme Yapı Adası</b>  6223,58 m <sup>2</sup>	1960- 1980ler	Müstakil L tipi, bahçeli yapı örüntüsü, Ortak açık alan oluşumu.	%35,50	2	Geniş ızgara sokak örüntüsü, Cephe sokaklar arası geçişli yapı adası
<b>Avlulu Küme Yapı Adası</b>  9984,60 m <sup>2</sup>	1980ler	Doğu-batı cephesinde sıralanan avlulu yapı örüntüsü, Yarı kamusal yeşil alan oluşumu.	%43,08	4	Geniş ızgara sokak örüntüsü, Ada içi geçişli taşıt ve yaya yolu
<b>Bahçeli Site Yapı Adası</b>  4133,47 m <sup>2</sup>	2000ler	Karşılıklı çapraz konumlanan, ikiz binalı ve bahçeli kapalı site örüntüsü	%30,05	2	Eğime paralel oluşan uzun, ince şerit sokak örüntüsü
<b>Kır-Kent Müstakil Yapı Adası</b>  9400 m <sup>2</sup>	2010lar- Günümüz	Ada içinde, müstakil ve ayrı nizamlı villa konut sitesi, Ortak yeşil alan, havuz vb. ortak kullanımlar	%16,46	2	Sokaktan izole ve duvarlarla çevrili ada yapısı, Kır-kent arakesitinde toprak yol.
<b>Toki Yüksek Katlı Yapı Adası</b>  47114,48 m <sup>2</sup>	2016	Ada ortasında tekil ve yanyana dizilmiş, yüksek katlı apartman blokları ve otopark alanları Mega forma sahip yapı adası	%21,22	8	Tanımsız ve uzun sokak örüntüsü, Düşük seviyelerde geçişli





5. **Plansız ve dağınık konut yapı adası:** 1960-80lerde çevre köylerden göçler sonucu geleneksel dokunun kuzeydoğu ve kuzeybatısında oluşan plansız ve dağınık konut yapı adalarıdır. İki ya da üç katlı düzensiz binalardan oluşmakta olup sokağa farklı mesafelerde hizalanmış heterojen cephe özellikleri göstermektedir. Geleneksel dokudaki yapı adalarından farkı, betonarme niteliksiz konut yapılarını barındırması ve yapıların belli bir karakter özelliği taşımasıdır.
6. **Bahçeli L Küme Yapı Adası:** 1982 imar Planı ile 41 Evler ve 112 Evler olarak tasarlanan iki katlı müstakil bahçeli konut yapılarından oluşan yapı adasıdır. Konut yapılarına erişim, yapı adasının cephe aldığı iki paralel sokaktan gerçekleşmektedir. Yapı adası içerisinde tek sıra halinde çapraz boşluklarda yer alan konut yapıları L formu ile kümelenmektedir. Bu durumda yapı adasındaki her konutun ön ve arka bahçesi eşit olarak ayrılmıştır.
7. **Avlulu Küme Yapı Adası:** 1987 yılında Konut Kooperatifleri Tahsisli Alan üzerinde gerçekleştirilen genellikle 3-4 katlı yapı bloklarından oluşan kısmen bitişik sokak-mahalle nizamında yöresel karakteri yansıtan konutların arka cephesinde kontrollü araç girişinin sağlandığı, park ve çocuk oyun alanlarına sahip, sokağa homojen cepheli yapı adalarıdır. Yapı adalarının orta yerinde park ve çocuk oyun alanları ortak alan özelliği göstermekte, otopark cepleri ile sınırlandırılmaktadır. Kentsel yapı adası içerisindeki konut birimleri iç avlulu olarak tasarlanmış ve paralel sokaklar boyunca geçirgenliği sağlamaktadır.
8. **Bahçeli Site Yapı Adası:** 1992 yılında Muğla Üniversitesinin Kötekli yerleşiminde kurulması ile Üniversite kampüs alanına bitişik iki katlı bahçeli konut sitelerini içeren yapı adalarıdır. Karşılıklı çapraz olarak yer alan konut yapıları yan yana ikiz binalar olarak dizilmiştir. Eğimin çok olmasından dolayı eğime paralel şekilde sokaklar oluşturulmuştur, her yapı adası sokağa paralel uzun ince şerit halinde devam etmektedir ve topografyaya uyum içinde konumlanmıştır.
9. **Kır-kent müstakil yapı adası:** 2010lu yıllardan itibaren kentin çeperindeki köy yerleşimlerinin mahalle statüsü kazanması sonucu kır-kent arakesitinde üretilen müstakil konutların yer aldığı yapı adalarıdır. Tek bir siteden oluşan bu yapı adaları, ortak yeşil alan, havuz vb. ortak alanların çevresinde ayrı nizamda yerleşerek kendi içine kapalı duvarlı ve korunaklı villa konut-siteleri özelliği göstermektedir.
10. **TOKİ yüksek katlı yapı adası:** Oldukça eğimli bir arazide inşa edilmiş, yüksek katlı (8 kat) apartman blokları ve otopark alanlarından oluşan uzun formu yapı adalarıdır. Blokların yapı adasının ortasında tekil olarak yan yana dizilmesinden ve her birinin önündeki yola bağlantısı olmasından dolayı kapalılık oluşturmamakta ve bu durum sokak kültürünün oluşturmasını imkansız hale getirmektedir. Bir ya da iki konut bloğunun alt katındaki ticaret kullanımına rağmen kentsel yapı adaları cadde ya da sokak oluşturamayan araç yolları ile çevrilmiştir.

Yapı adası, Conzen'e göre parsellerin bir araya gelmesiyle oluşan bir eleman olurken Caniggia'ya göre gelişen kentsel dokunun bir parçasıdır. Yapı adası üzerine ortaya çıkan bu iki farklı tanım, aslında kentsel dokunun parça-bütün ilişkisi içerisinde evirildiğini, her alt ve üst elemanın farklı ölçekteki elemanları etkileyerek dokuyu değiştirdiğini destekler niteliktedir. Menteşe ilçesinde kentsel yapı ada tiplerinin bir araya gelerek oluşturduğu kent dokusu fotoğraflarla birlikte Şekil 3'te ele alınmıştır. Aynı ölçeklerdeki doku örneklerinde, yapı adası tiplerinin sahip olduğu yapı kompozisyonu, yapı adası tiplerinin bir araya geliş biçimleri sonucu yapılandırılmaları, sokak oluşturma biçimleri ile yapı adasının sokak ve cadde ile kurmuş olduğu ilişki gözlemlenebilmektedir.



Şekil 3 Kentsel Yapı Ada Tiplerinin Bir Araya Gelmesiyle Oluşan Kent Dokusu

Geleneksel doku, tarihi kentsel sit alanı kapsamında minimum müdahale ve restorasyon çalışmalarıyla günümüze kadar korunarak ulaşmıştır. Geleneksel yapı adasının oluşturduğu dar, dolambaçlı ve çıkmaz sokak ağı kent çekirdeğinde yaya odaklı bir dolaşım sistemi sunmaktadır. Farklı yüksekliklere ve girintili çıkıntılı cephe özelliklerine sahip olan yapı örüntüsü ile beraber tarihi hanlar ve dükkanların varlığı bu bölgede kentsel canlılığı sağlamaktadır. Cumhuriyetle beraber tarihi merkezin güney çeperindeki geometrik kamu bloğunun oluşturduğu doku, Cumhuriyet Meydanı odak olmak üzere, kentte ana cadde üzerinden radyal bir gelişme başlatmıştır. Çevre köylerden gelen göçlerle birlikte artan nüfusun barınma ihtiyacı sonucunda plansız ve dağınık bir doku ortaya çıkmıştır. Geleneksel dokuya dair benzerlikleri olsa da topoğrafya etkisiyle sokağa farklı mesafelerde değişken formlarda hizalanması, arka cephelerinin kör olması özellikleri ile kentin farklı yerlerinde kendini üretme imkânı bulunmamaktadır. Yeterli oranda kapalılık sağlayan ve bir araya geliş biçimleri ile sokak cephesini tanımlayan sıralı apartman dokusu, avlulu küme dokusu kentte hâkim kentsel dokuyu oluşturmakta ve yeni gelişim alanlarında yeniden üretilme imkânı bulunan dokular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahçeli çeper konut dokusu, bahçeli küme konut dokusu kent içinde bahçeli konut yerleşim çabalarının birer ürünü olmakla beraber çok kısıtlı alanlarda kalmıştır ve kentsel dönüşüme uğrayarak sıralı apartman dokusuna dönüşme sürecindedir. Az yoğunluklu, düşük kat yüksekliğine sahip bahçeli site dokusu kendi içinde sokaklar oluşturarak bir süreklilik sağlayabilmektedir. TOKİ yüksek katlı konut dokusu, kent formundan kopuk devasa yapı kütlelerinin yer aldığı sokak ya da cadde oluşturamayan konut yerleşimleri olarak ortaya çıkmaktadır. Kır-kent geçiş dokusunda yer alan kapalı site tanımına uygun konut alanları tarımsal arazilerin arsaya

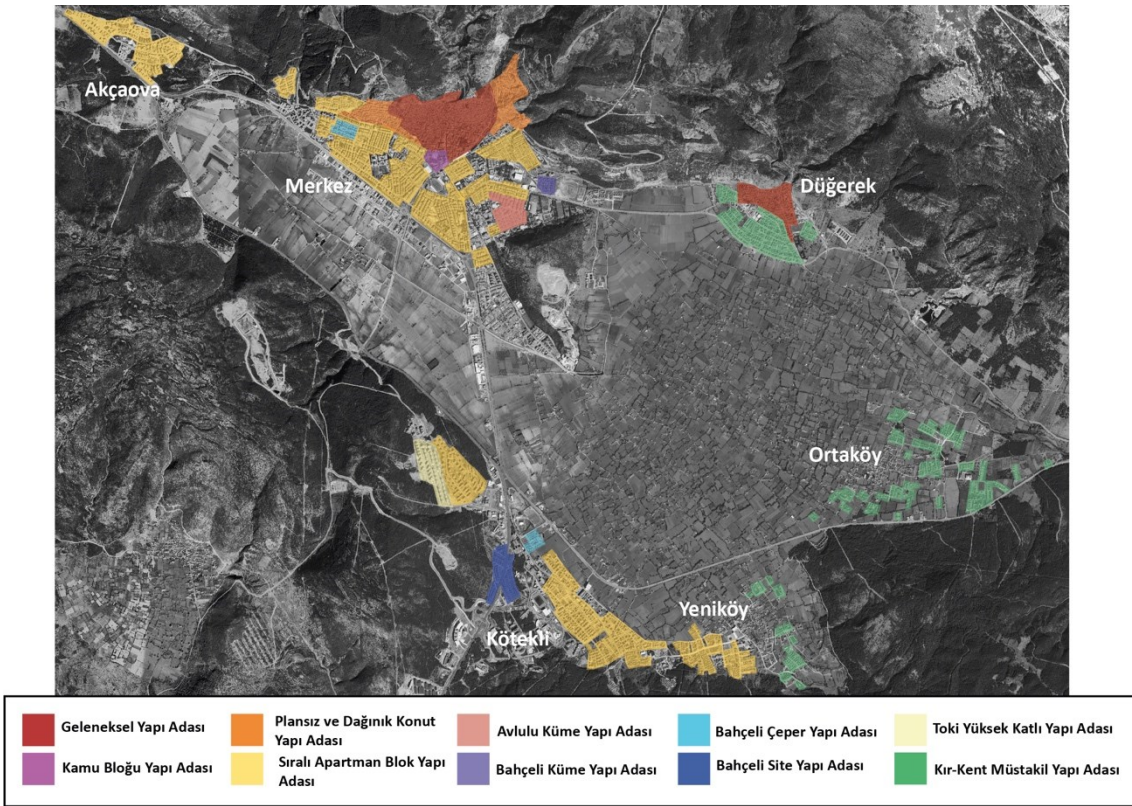


dönüştürülmesi sonrası olduğu için parçalı ve bütünden bağımsız gelişmiştir, sokak ya da meydan gibi kamusal mekanlar oluşturmamaktadır.

## 5. Değerlendirme ve Sonuç

Tüm yapı adalarının kent içerisindeki dağılımı Şekil 4’te verilmiştir. Kentsel yapı adalarının tipomorfolojik tanımlamaları, kent dokusu içerisindeki yapılandırılması ve kentsel mekan içinde dağılımı, kent formunun bütününe ilişkin ipuçları vermektedir. Merkeze bakıldığında geleneksel yapı adası, kentsel sit alanını oluşturan tarihi merkezde ortaya çıkmakta olup günümüze kadar korunarak gelmiştir. Geleneksel yapı adasının doğu ve batısına eklenen plansız ve dağınık konut yapı adası ile beraber sıralı apartman blokları, süreklilik ve benzerlik göstererek kentsel doku örüntüsünde yerlerini almaktadırlar. Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan kamu bloğu yapı adaları ise beraberinde oluşturduğu Cumhuriyet Meydanı ile kent merkezinde apartman bloklarıyla geleneksel yapı adaları arasında bir odak oluşturmuştur.

Kentsel yapı adalarının dağılımına bakıldığında dominant tipolojinin sıralı apartman blok yapı adası olduğu görülmektedir. Bu sonuç, ülke genelinde benimsenen yapı üretim biçiminin optimum hız, maliyet ve yoğunluğu sağlama amacı doğrultusunda ortaya çıkan bir durumdur. Ancak bahçeli çeper ve bahçeli site yapı adaları zamanla apartmanlara dönüşerek sürekliliklerini kaybetmiş olup, günümüzde sadece 5-6 ada kapsamında gözlemlenebilmektedir. Avlulu küme yapı adası ise 1987 yılında ortaya çıkmış ve merkez yerleşkesinin güneydoğu çeperinde Hamursuz tepesine doğru uzanmaktadır.



Şekil 4 Kentin yapılı çevresinde belirlenen farklı yapı adası tipolojilerinin dağılımı





Her ne kadar Merkez bölgesinde farklı kentsel ada tipolojileri görülse de Akçaova, Düğerek, Kötekli, Yeniköy ve Ortaköy mahallelerinde bu çeşitlilik karşımıza çıkamamaktadır. Akçaova, Kötekli ve Yeniköy bölgesine sıralı apartman yapı adası hakim olurken Düğerek'in eski geleneksel yapı adalarının güneyinden Karabağlar Yaylasına, Yeniköy'ün doğusundan ormanlık alanlara ve Ortaköy'ün merkezinden Denizli yoluna doğru ise kır-kent müstakil yapı adası 2010lardan itibaren artmaya ve dokuyu değiştirmeye başlamıştır. Üniversitenin ve hastanenin kuruluşuyla beraber ise Kötekli mahallesinde bu kamu hizmetlerine yakın konut ihtiyacını karşılamaya yönelik üretilen TOKİ ve Obam sitesi, yüksek katlı devasa apartman blokları ve bahçeli site yapı adalarını oluşturmuştur.

Bu çalışma kapsamında, Muğla kent merkezinde yapı adası birimi üzerinden tipo-morfolojik çözümleme yapılarak, biçimsel düzenine göre tiplendirilen yapı adalarının kentte nasıl bir doku kompozisyonu oluşturduğu, nasıl dağılım gösterdiği ve nasıl bir kent formu yarattığı ortaya koyulmuştur. Çalışma sonucunda, kentin yapı çevresinde hakim olan sıralı apartman yapısının ülke genelinde hakim olan konut üretim biçiminin bir sonucu olduğu gözlemlenmiştir. Son 20 yılda, kent çeperindeki çevre köylerin mahalleye dönüşmesi ile kentin bütüncül formundan kopuk olarak yeni konut dokuları ortaya çıkmıştır. Yeni kentsel gelişim alanlarında kent merkezinin oluşturduğu yapı çevreden bağımsız, genellikle kamusal alan ve sokak düzeni oluşturmayan parçacıl konut dokularının oluştuğu görülmektedir. Merkezden çepere doğru kentin gelişim dönemlerine paralel olarak dönüşümün okunabildiği yapı adalarının ve dokunun tipo-morfolojik özellikleri bize kentin planlanması ve tasarımı süreçlerinde eleştirel bir çerçeve sunarak yeni yaklaşımlar geliştirmeyi olanaklı kılacaktır.

### Kaynaklar

- Aktüre, S. (1993) *19. Yüzyılda Muğla, Tarih İçinde Muğla* der. İ. Tekeli, Mimarlık Fakültesi Yayınları, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara; 34-113.
- Faroqhi, S. (1993) *Menteşeoğullarından Osmanlılara Muğla, Tarih İçinde Muğla*, der. İ. Tekeli, Mimarlık Fakültesi Yayınları, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara; 16-33.
- Gauthiez, Bernard. (2004). The history of urban morphology. *Urban Morphology*. 8. 71-89. 10.51347/jum.v8i2.3910.
- Güney, Y. İ. (2007) Type and typology in architectural discourse, *BAÜ FBE Dergisi, Cilt:9, Sayı:1*, 3-18.
- Koca, F. (2015). *Muğla'da Kentsel Büyüme, Çeper-Kuşak Oluşumu ve Değişen Kent Formu*. Türkiye Kentsel Morfoloji Ağı, (I. Kentsel Morfoloji Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Mersin), 217-230. <https://isufturkey.org/index.php/tnum/article/view/18>.
- Kropf, K. (2018) *Interdisciplinarity and Design: Tools for Teaching Urban Morphology*. İçinde V. Oliveira (Eds.) Teaching Urban Morphology. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-76126-8>
- Leite, J. S., & Justo, R. (2017) Typo-morphology: From research to architectural education, In book: Architectural Research Addressing Societal Challenges, Publisher: CRC press, Taylor & Francis Group.
- Moudon, A.V. (1994). *Getting to know the built landscape: Typomorphology*. In K.A. Franck, L.H.
- Moudon, A.V. (1997). *Urban morphology as an emerging interdisciplinary field*. Urban Morphology (1997) 1,3- 10
- Osmay, S. (1993) *1950-1987 Döneminde Muğla Kenti, Tarih içinde Muğla* der. İ. Tekeli, Mimarlık Fakültesi Yayınları, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara; 188-239.
- Paneraı, P., Castex, J., & Depaule, J. C. (2004). *Urban Forms: The Death and Life of the Urban Block*. Oxford: Architectural Press.
- Rossi, A., (1982). *The Architecture of the City*, Cambridge. MIT Press.
- Temizel, N. P., & Bilsel, F. C. (2022). İtalyan Tipo-morfoloji Ekolünde Tip ve Tipoloji Kavramları. Türkiye Kentsel Morfoloji Ağı, (III. Kentsel Morfoloji Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara), 127-141. Geliş tarihi gönderen <https://tnum.org.tr/index.php/tnum/article/view/85>.
- Trisciuglio, M., Barosio, M., Tulumen, Z., Ricchiardi, A., Crapolicchio, M., & Gugliotta, R. (2021). Transitional Morphologies and Urban Forms: Generation and Regeneration Processes, *Sustainability*, 13:11, pp. 1-19. [10.3390/su13116233].





Whitehand, JWR (2001). British urban morphology: the Conzenian Tradition. *Urban Morphology* (2001), 103-109

Whitehand, JWR (2007) *Conzenian urban morphology and landscapes*. In: Proceedings of the 6th international space syntax symposium. Istanbul Technical University, Istanbul.

Yenen, Z. (1980) Anadolu Kentinde Mekansal Yapı/ Açık Alan Doku İlişkisi, Bir Örnek Muğla, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.